

ГАЛУЗЕВИЙ БРИФ

«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА Й ОБОРОНА»

Автори: *Ігор Левченко*, керівник секції стратегічного моделювання Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння; *Михайло Самусь*, заступник директора з міжнародних питань Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння; *Вікторія Івасик*, координаторка аналітико-адвокаційного центру ГО «Юридична сотня»

Рецензенти: *Ігор Козій*, експерт Інституту Євро-Атлантичного Співробітництва; *Олена Трегуб*, генеральний секретар Незалежного антикорупційного комітету з питань оборони (НАКО)

1. Оцінка політики реформ Парламенту й Уряду за період вересень 2019 – січень 2020 рр. та її відповідності «Принципам Торонто» (на основі аналізу Програми Уряду, планів міністерств й ухвалених / відхилених нормативно-правових актів)

Трансформація влади в Україні за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року внесла нову динаміку в розвиток сектору безпеки й оборони. Зроблено низку важливих кроків на шляху модернізації системи соціального захисту та державної підтримки ветеранів і членів їхніх сімей. Протягом вересня 2019 – січня 2020 рр. владна команда намагалася на законодавчому рівні надати новий імпульс реформуванню оборонного сектору в тих галузях, які до цього залишалися поза увагою української влади. Так, головними кроками у сфері безпеки й оборони можна назвати:

- розвитку сфери безпеки й оборони на основі стандартів НАТО;
- перезавантаження базових документів у сфері безпеки й оборони (на основі оборонного огляду, який триває), зокрема підготовка нової редакції Стратегії національної безпеки;
- внесення змін до Закону України «Про оборону України» щодо розробки Плану оборони України;
- ухвалення проекту Закону України «Про оборонні закупівлі», який впроваджує кращі євроатлантичні практики у сферу оборонних закупівель в Україні;

- створення відповідно до вимог закону про національну безпеку Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України, яке має стати головним координатором реформування та розвитку оборонної промисловості;
- опрацювання Парламентом законопроєкту про розвідку (№ 2412-д), який має забезпечити ефективне використання вітчизняних розвідувальних органів в умовах російської агресії;
- оприлюднення Генеральним штабом Збройних Сил України своєї візії розвитку збройних сил на наступні 10 років;
- ухвалення Закону № 2045-1 про визнання добровольців учасниками бойових дій у межах модернізації системи соціального захисту та державної підтримки ветеранів та членів їхніх сімей;
- законодавче врегулювання (Закон № 2743–VIII) питання правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які брали участь у війні проти Росії;
- запуск реформи ДК «Укроборонпром» відповідно до керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності, зокрема початок його міжнародного фінансового аудиту.

Нова влада загалом зберегла курс реформ на розбудову ефективних та підзвітних інституцій, розвиток оборонних і безпекових спроможностей України на основі стандартів НАТО, га-

рантування особистої безпеки та прав і свобод громадянина із залученням громадянського суспільства та створенням ефективної системи демократичного цивільного, у тому числі громадського, контролю.

2. Актуальні виклики / проблеми у відповідній галузі політики

Російська агресія створює потужний комплекс загроз та безпосередньо впливає на реформування сектору безпеки й оборони. Окрім того, вересень 2019 – січень 2020 рр. характеризується транзитом влади, внаслідок чого відбувалася ревізія основних напрямків безпекових реформ, що призвело до певного гальмування практичних перетворень у цій сфері.

Проблемними питаннями реалізації реформ залишаються:

- брак ефективних механізмів та інструментів подолання новітніх гібридних викликів і загроз;
- запровадження довгострокового планування, орієнтованого на розвиток оборонних і безпекових спроможностей;
- запровадження скоординованих програмних документів реформування Збройних Сил України, розвитку оборонної промисловості та мобілізації економіки держави;
- брак системних кроків зі створення ефективної моделі збройних сил на основі професійного ядра, добровольчої територіальної оборони та зміни системи загального призову (ефективної інтенсивної військової підготовки) з відходом від малоефективних репресивних «радянських» моделей;
- брак прогресу в реформуванні Служби безпеки України (далі – СБУ);
- недостатня ефективність системи демократичного цивільного контролю у сфері безпеки й оборони;
- оновлення системи державної підтримки ветеранів;
- упорядкування ветеранських статусів (у тому числі осіб, які сприяли захисту Батьківщини, та постраждалих унаслідок збройних конфліктів);
- виконання вимог Закону №2684-VIII (чин-

ний з березня 2019 року) щодо створення Єдиного державного реєстру ветеранів. Наразі в Україні достеменно не відома кількість осіб, які мають статус ветерана та можуть претендувати на той чи інший вид державної підтримки.

3. Рекомендації щодо пріоритетних дій на 2020–2021 рр., зокрема для порядку денного четвертої сесії Парламенту

Головним завданням на цей період є максимально швидке завершення аудиту реформ сектору безпеки й оборони та розробка оновлених базових профільних документів із виходом на нові концептуальні підходи розвитку збройних сил, спеціальних служб, правоохоронних органів та оборонної промисловості. Рамковим документом для проведення системних реформ залишається Закон України «Про національну безпеку України». Кінцевою метою реформ має бути створення цілісного сектору національної безпеки й оборони на основі стандартів НАТО, який підлягатиме всеосяжному демократичному цивільному нагляду.

Важливим є запровадження довгострокового планування, орієнтованого на розвиток оборонних і безпекових спроможностей, а також створення урядового органу в оборонно-промисловій сфері.

Окремими напрямками реформування в секторі безпеки й оборони в найближчий час мають бути:

- ухвалення закону про розвідку, подальше реформування розвідувальних органів, зокрема щодо забезпечення демократичного цивільного нагляду;
- розроблення та ухвалення нової редакції закону про СБУ відповідно до положень ухваленого у 2018 році Закону України «Про національну безпеку» та рекомендацій наших західних партнерів;
- створення ефективної моделі оборони країни на основі професійного ядра, добровольчої територіальної оборони та зміни системи загального призову із запровадженням привабливих форм залучення громадян України до проходження військової служби;
- початок процесу корпоратизації ДК «Укроборонпром» відповідно до керівних

принципів ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності з ухваленням необхідних законодавчих змін;

- ухвалення нового закону про охорону секретної інформації, який відповідатиме євроатлантичним принципам прозорості та відкритості публічної інформації;
- проведення аудиту та належної реєстрації земель та майна Міністерства оборони України, упорядкування електронного реєстру та внесення необхідних змін до відповідних нормативно-правових актів;
- проведення аудиту наявної черги житла, запровадження електронної черги, розроблення альтернативної моделі соціального забезпечення військовослужбовців та їхніх сімей і внесення необхідних змін до відповідних нормативно-правових актів;
- можливими варіантами удосконалення системи цивільного контролю відповідно до

принципів НАТО можуть бути: створення незалежного державного інституту військового омбудсмена; розширення повноважень профільних комітетів Верховної Ради України (далі – ВРУ); створення відповідної служби з демократичного цивільного контролю, підпорядкованої ВРУ (має набути повноважень розслідування різних проблем сектору безпеки й оборони за дорученням ВРУ або профільних комітетів). Цей інститут може також стати важливим інструментом протидії корупції у сфері нацбезпеки й оборони;

- у сфері соціального забезпечення пріоритетним залишається ухвалення Закону України «Про статус ветеранів та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів» задля модернізації системи державної підтримки ветеранів та їхніх сімей. Потребує розв'язання проблема правового статусу та соціальних гарантій осіб, незаконно позбавлених волі внаслідок збройної агресії Російської Федерації.